

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ АПН УКРАЇНИ

На правах рукопису

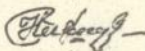
ЛЯШКО Микола Павлович

ЗАГАЛЬНОСОБИВІСТІСНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ

ІЗ.00.01 – теорія та історія педагогіки

А в т о р е ф е р а т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 1994

Д.В. 31, 689

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00778539 (\$)

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

Дисертація є рукописом.

Робота виконана у Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному інституті.

Науковий керівник — доктор педагогічних наук, професор
КОНАНИХІН Павло Васильович

Офіційні опоненти — доктор педагогічних наук, доцент
РУДНИЦЬКА Оксана Петрівна

— кандидат педагогічних наук
ІВАНОВА Тетяна Вікторівна

Провідна установа — Рівненський державний педагогічний інститут.

Захист відбудеться " 18 " січня 1995 р. о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.61.01 в Інституті і педагогіки і психології професійної освіти АПН України /252135, м.Київ, вул.Костора, 24/.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Інституту.

Автореферат розіслано " 17 " грудня 1994 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.М.ПРИБУЛЬСЬКА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Суспільно-політичними і соціально-економічними змінами в житті сучасної України зумовлено актуальність проблеми удосконалення професійної підготовки висококваліфікованих кадрів для загальноосвітньої школи. Законом України "Про освіту" /1991 р./ визначені основні принципи підготовки підростаючого покоління до життя і праці. У навчально-виховній діяльності надається перевага загальнолюдським духовно-моральним цінностям, молодь зорієнтована на інтенсивне оволодіння багатствами національної культури, історії і народних традицій.

Одним із ефективних шляхів поліпшення науково-теоретичної і методичної підготовки вчителів початкових класів і музики, гідних виконувати свій громадянський і професійний обов'язок, є розвиток особистості. Викладачі музичних дисциплін педагогічних інститутів мають здійснювати творчі пошуки загальноособистісного розвитку кожного індивіда музично-естетичними засобами.

Соціально-психологічне і педагогічне значення всебічного розвитку особистості неможливо переоцінити. Тому проблема формування в майбутнього вчителя загальноособистісної і професійної культури постійно привертає увагу дослідників. Значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ її розв'язання внесли А.М.Алексюк, В.М.Вєргасов, Л.С.Виготський, І.А.Зязюн, Н.В.Кузьміна, О.Я.Савченко, В.О.Сластьонін, Л.Ф.Спірін, М.Г.Стельмахович, Н.Д.Хмель, А.І.Щербakov. Різні аспекти естетичного виховання молоді на засадах всебічного самоудосконалення досліджують С.А.Анічкін, О.А.Апраксина, Г.З.Апресян, В.В.Бабаєва, М.В.Веселовська, С.М.Іконнікова, Е.В.Ільєню, Л.Г.Коваль, Б.Т.Діхачова, М.Ф.Овсянніков, Ф.П.Рудницька, Г.Я.Фєшина, А.І.Шахова та інші. Спеціальні дослідження в галузі

загальноособистісного і професійного становлення студентів факультетів педагогіки і методики початкового навчання предметів курсами лекцій музично-естетичного циклу здійснили Е.М.Герасимова, К.Н.Герцензон, С.С.Горбенко, Т.В.Ковалюк, Т.Ю.Кочкова, Д.І.Новікова, З.В.Рум'янцева, Т.А.Соловйова, Л.В.Суходольська, Л.А.Тихомирова.

Проте аналіз літературних та інших джерел свідчить, що проблема використання музично-естетичних засобів з метою загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів початкових класів і музики не була предметом ґрунтовного вивчення. Необхідність її вирішення набуває особливого значення у зв'язку з введенням двопрофільної підготовки на факультетах вчителів початкових класів і музики педагогічних інститутів.

Об'єкт дослідження: підготовка майбутніх вчителів початкових класів і музики в педагогічних вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження: загальноособистісний розвиток майбутніх вчителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати і визначити психолого-педагогічні умови та розробити раціональні методичні прийоми загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами; експериментально перевірити їх ефективність.

В основу дослідження була покладена гіпотеза: загальноособистісний розвиток майбутніх вчителів початкових класів і музики буде ефективним, якщо:

- удосконалення змісту музично-естетичної діяльності майбутніх учителів буде здійснюватись на основі пріоритетів загальнолюдських цінностей;

- буде забезпечена системна реалізація комплексу психолого-педагогічних умов з урахуванням специфіки різних факультетів навчального закладу;

- навчальна та науково-дослідна діяльність студентів буде спрямовуватись на їхнє професійне самовдосконалення.

Відповідно до поставленої і висунутої гіпотези були визначені такі завдання:

1/ розкрити теоретичні аспекти загальноособистісного розвитку в майбутніх учителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами;

2/ вивчити стан загальноособистісного розвитку студентів факультетів педагогіки і методики початкового навчання і музики музично-естетичними засобами;

3/ визначити основні напрями взаємодії студентів і викладачів педагогічного інституту в даному процесі;

4/ виявити психолого-педагогічні умови загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами;

5/ розробити методичні рекомендації щодо загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів початкових класів і музики.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові положення теорії пізнання, ідея різнобічного формування розвинутої особистості, цілісного формування спеціаліста як громадянина і професіонала на основі принципів демократизації, гуманізації загальнолюдських духовно-моральних цінностей людини.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі методи дослідження: теоретичний аналіз філософської, психолого-педагогічної та спеціальної літератури; узагальнення, системати-

зація і класифікація; педагогічний експеримент; спостереження, бесіда, опитування; вивчення результатів студентської педагогічної практики і професійної творчості; методи математичної обробки експериментальних даних.

Дослідження проводилось у три етапи протягом 1986–1994 рр.

На першому етапі /1986–1989 рр./ були визначені вихідні позиції, здійснювалося теоретичне обґрунтування теми дослідження, визначення його науково-методичного апарату, дослідження стану проблеми в теорії і практиці. На основі узагальнення результатів констатуючого експерименту була розроблена програма наукового пошуку.

На другому етапі /1989–1992 рр./ – продовжувалося вивчення науково-методичної літератури з проблеми дослідження, проведений констатуючий експеримент, у ході якого був визначений стан загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами.

На третьому етапі /1992–1994 рр./ відповідно до розробленої програми було завершено формуючий експеримент, здійснено статистичну обробку дослідницьких даних, їх узагальнення і систематизацію, оформлення рукопису дисертації.

Дослідження проводилося на базі Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту, де автор працює завідувачим кафедрою музики.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці музично-естетичних засобів, спрямованих на загальноособистісний розвиток вчителя початкових класів і музики; виявленні раціональних методичних прийомів формування в них професійних умінь; в обґрунтуванні спільних напрямів діяльності викладачів і студентів у цілому педагогічному процесі вищого навчального закладу.

Теоретична значущість дослідження полягає в науковому обґрунтуванні комплексу психолого-педагогічних умов та системи музично-естетичних засобів загальноособистісного розвитку майбутнього вчителя початкових класів і музики.

Практична значущість дослідження полягає в розробці методичних рекомендацій з проблем загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами для викладачів та студентів педвузів.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується опорою на фундаментальні психолого-педагогічні теорії та сучасну концепцію педагогічної освіти, використанням комплексу взаємодоповнюючих методів і їх адекватністю меті та завданням дослідження, репрезентативністю експериментальних даних, кількісним і якісним аналізом теоретичного і експериментального матеріалу з використанням методів математичної статистики.

Апробація результатів дослідження здійснювалася у лабораторії виховання дітей і учнівської молоді в дусі загальнолюдських цінностей Тверського державного університету, на факультеті педагогіки і методики початкового навчання Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту, на ряді міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, зокрема: "Педагогічна спадщина Н.К.Крупської і перебудова народної освіти" /Переяслав-Хмельницький, 1989 р./, "Актуальні проблеми інтернаціонального і патріотичного виховання молоді" /Глухів, 1991 р./, "Народна педагогіка і сучасні проблеми виховання" /Чебоксари, 1991 р./, "Виховання учнівської молоді на ідеях миру в навчально-виховному процесі школи і вузу" /Рівне, 1992 р./, "Досвіду навчання як перебудова переходу до багаторівневої системи освіти" /Твер, 1993 р./. Результати дослідження також висвітлені в 15 публікаціях автора.

Впровадження результатів дослідження. Розроблені науково-методичні рекомендації щодо загальноособистісного розвитку майбутніх учителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами впроваджені в практику навчання студентів педагогічного факультету Переяслав-Хмельницького державного педагогічного інституту.

Результати дослідження та розроблені методичні рекомендації можуть бути використані для складання навчальних планів, програм спецкурсів /спецсеминарів/, у лекційно-методичній роботі з педагогічними працівниками.

На захист виносяться:

1. Виявлені психолого-педагогічні умови загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів музично-естетичними засобами.

2. Обгрунтовані основні напрями спільної діяльності студентів і викладачів факультету початкових класів і музики педагогічного інституту.

3. Методичні рекомендації щодо загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів початкових класів і музики в цілісному педагогічному процесі.

Структура дисертації. Робота включає вступ, два розділи, висновки, список основної використаної літератури із 197 найменувань і 28 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовується вибір теми, її актуальність, визначається мета, формулюється гіпотеза і основні завдання дослідження, розкривається наукова новизна, теоретична і практична значущість роботи, положення, що виносяться на захист.

У першому розділі - "Теоретичні основи загальноособистісного розвитку майбутнього вчителя початкових класів засобами музики" -

розкриваються наукові положення, що дають змогу обґрунтувати, створити і втілити в педагогічний процес педагогічного інституту систему цілеспрямованої освітньо-виховної діяльності, що забезпечує ефективну підготовку висококваліфікованих спеціалістів для початкової ланки та музично-естетичного циклу загальноосвітньої школи.

У процесі реформування системи освіти в цілому і вищої освіти зокрема методологічно важливе значення має виявлення і характеристика соціально-економічних умов. Встановлено, що перехід господарського механізму країн СНД від монополюльно-розподільчої економіки до цивілізованих ринкових відносин вивів на авангардні позиції комплекс детермінант: потребу сучасного господарства в істотному переліку спеціальностей і розширенні діапазону рівнів освоєння всього аспекту підвладних виробничих операцій кадрами вищої ланки; потребу вітчизняного народного господарства в конкурентоздатності товарів і продукції, що випускається на світовому і внутрішньому ринках; зростання пріоритету якісних показників у всіх сферах економіки і культури перед кількісними; потребу виробництва в оптимальних рівнях практичної підготовленості спеціалістів з вищою освітою; постійну потребу виробництва в перманентному вдосконаленні технічних і технологічних процесів, у раціоналізації способів управління виробничими відносинами: чітко визначити пріоритет загальнолюдських духовно-моральних цінностей у русі нашого суспільства до цивілізованих форм існування.

Пізнання характеру і змісту обставин, в яких повинна функціонувати проєктована і керована нами педагогічна система, дає змогу оптимально вписати процес загальноособистісного розвитку студентів у контекст суспільно-політичного і соціально-економічного життя незалежної держави України.

Важливим аспектом наукового пошуку стало визначення сукупності факторів, які підлягають обґрунтованому інтенсивному використанню в процесі безперервної педагогічної освіти: соціально-економічної, регіонально-демографічної, професіографічної, онтогенетичної і пролонгаційної.

Інформація про детермінанти і фактори, що суттєво опосередковують результати функціонування системи професійно-педагогічної підготовки кадрів для початкової ланки і музично-естетичного циклу загальноосвітньої школи, сприяла визначенню науково обґрунтованої стратегії і тактики навчально-виховного впливу на студентів за допомогою музично-естетичних засобів.

У зв'язку з досліджуваною проблемою, на нашу дум., є перспективним творчий пошук у галузі музично-естетичної творчості студентів, під якою ми розуміємо різноманітну оригінально-авторську діяльність у художній сфері з використанням специфічних музичних засобів. Ця діяльність повинна бути спрямована на створення нових художньо-естетичних цінностей і на всебічне самовдосконалення її учасників.

Схильність до музично-професійної творчості ми розглядаємо як один з найбільш значущих показників вияву педагогічного професіоналізму майбутніх вчителів початкових класів музики. З метою з'ясування внутрішнього психофізіологічного механізму, професійного зростання майбутніх вчителів у ході дослідження здійснювався науковий аналіз актів створення і сприймання художніх творів як творчо перетворюючих феноменів естетичного характеру.

З метою з'ясування сутності психолого-педагогічного впливу на студентів в процесі педагогічного експерименту застосовували структурно-функціональну характеристику процесу загальноособистіс-

ного і професійного розвитку молодих людей, які готуються стати вчителями початкових класів і музики. Особлива увага була приділена виявленню функцій учасників педагогічного процесу в інституті на всіх етапах окремого циклу даного процесу: на першому - діагностико-прогностичної цілеспрямовуваної і конструктивно-плануючої; на другому - стимулюючої і комунікативної; на третьому - організаторсько-корегуючої і формуючої; на четвертому - аналітико-оціночної.

У другому розділі - "Організація і результати експериментальної роботи" викладена розроблена нами експериментальна методика навчання і виховання студентів із спеціальності № 2121, зорієнтована на всебічне використання загальнорозвиваючого і професійно-спрямовуючого потенціалу музично-естетичних засобів.

Розробляючи програму і методику дослідження, ми враховували, що загальноособистісний розвиток майбутнього вчителя початкових класів і музики специфічними музично-естетичними засобами є багатогранною педагогічною проблемою. Узагальнення результатів дослідницької роботи, одержаних на цьому етапі, свідчить, що підвищенню ефективності здійсненого пошуку значною мірою сприяла орієнтація всієї навчально-виховної діяльності на творчий підхід, врахування особливостей та можливостей всіх учасників педагогічного процесу. Удосконалення занять з майбутніми вчителями, котрі оволодівають двома спеціальностями для шкіл - комплексів, пов'язане з необхідністю розв'язання таких проблем, як поглиблена теоретична і методична підготовка студентів, ґрунтова методологічна і науково-дослідницька підготовка, а також їхня особистісна культура

в душі загальнолюдських цінностей. Розробленою нами методикою експериментальної роботи було передбачено переведення студента в позиції об'єкта освітньо-виховного процесу в позиції його суб'єкта, а також виділення ознак, що характеризують майбутнього вчителя як суб'єкта загальноособистісного і професійного самовдосконалення.

Необхідність проектування науково обгрунтованої системи загальноособистісного розвитку студентів відділу музично-естетичними засобами спонукало нас звернутися до вивчення досвіду двопрофільної підготовки. Одним з результатів наукового пошуку можна вважати визначення сукупності творчих тенденцій у підготовці вчительських кадрів нашого часу, серед яких — розробка методики інтенсивного фронтального засвоєння педагогічної професії шляхом реалізації відповідних систем навчально-виховної роботи; ґрунтовне засвоєння студентами педагогічної технології; озброєння спеціалістів для шкіл методикою диференційованої педагогічної допомоги учням; залучення студентів до науково-пошукової музично-естетичної діяльності; оптимальне включення викладацьких і студентських колективів академічних навчальних груп, факультету і вузу до роботи по загальноособистісному розвитку майбутнього вчителя. Названі вище напрями діяльності отримали високу експертну оцінку як сповнені гуманістичної спрямованості щодо формування особистості громадянина і наставника підрастаючого покоління України.

Створенню науково обгрунтованої системи загальноособистісного розвитку студентів музично-педагогічного відділення за допомогою музично-естетичних засобів і встановлення спектру ознак, які характеризують високорезультативний взаємозв'язок професійної підготовки і загального розвитку студентів: взаємності характеру, ста-

лості, повсюдності, індивідуалізації.

Провідною системоутворюючою ідеєю обґрунтованої нами системи стало положення щодо піднесення особистості в умовах національного культурного відродження. Найвищий ступінь в ієрархії цих провідних компонентів духовно-моральної сфери належить потребам у творчому перевтіленні дійсності на гуманістичних починаннях і реальному піклуванню про людей.

Дослідженням встановлено, що запрограмована на високі результати система загальноособистісного розвитку майбутнього вчителя початкових класів і музики музично-естетичними засобами виконає відповідне соціальне замовлення і за умови реалізації принципів системності підготовки педагогічних кадрів, частунності навчально-виховної роботи в колективі, диференціації й індивідуалізації освіти та виховання висококваліфікованих спеціалістів для закладів освіти. Її зміст у процесі експериментальної роботи ми розгортали в трьох напрямках: академічні навчальні заняття, позааудиторна практика і багатоаспектна пошуківська професійно-естетична діяльність майбутніх вчителів серед школярів і населення. Ефективність такої розвиваючої діяльності посилюється інтелектуально-світоглядною і теоретико-методичною самоосвітою студентів при консультуючій участі вузівських наставників і втіленні в життя майбутніх учителів студентського самоврядування.

У зв'язку з введенням двопрофільної підготовки на факультеті педагогіки і методики початкового навчання особливою актуальністю набула проблема педагогічного керівництва процесом загальноособистісного розвитку майбутніх вчителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами, творчого співробітництва викладачів вищого навчального педагогічного закладу і студентів.

З метою оптимізації даного процесу ми розробили методикку реалізації цілей, завдань і принципів підготовки кваліфікованих спеціалістів для загальноосвітньої школи як навчально-виховного комплексу.

Відповідно до комплексних планів, розроблених згідно із запропонованою нами методикою, всім викладачам музично-естетичного циклу і студентам відділу були рекомендовані методичні посібники з порадами щодо професійно-педагогічного самовдосконалення майбутніх вчителів початкових класів і музики.

Освітньо-виховна діяльність зі студентами експериментальних груп здійснювалась відповідно до розробленої нами методики. Були визначені такі шляхи формування у студентів потреби в загально-особистісному і професійному розвитку: науково-теоретична за характером і всебічна за змістом двопрофільна підготовка вчителя; навчально-практична і громадсько-професійна спрямованість його особистості як педагога-наставника підростаючих поколінь; залучення вузівської молоді в різноманітну позааудиторну і позавузівську громадську діяльність, зорієнтовану на її загальноособистісне і професійно-педагогічне самовдосконалення.

У ході дослідження здійснювалась експериментальна перевірка розроблених нами методичних прийомів використання музично-естетичних засобів з метою різностороннього розвитку особистості майбутнього вчителя початкових класів і музики.

З метою вдосконалення підготовки із спеціальності № 2121 ми запропонували використати комплекс раціональних прийомів загальноособистісного і професійного розвитку студентів музично-естетичними засобами: організація самостійної роботи кожного студента по оволодінню загальнолюдськими і національно-культурними цін-

ностями як характерними показниками особистості громадянина незалежної України; показ студентам високих зразків вияву громадського і професійного обов'язку, власний приклад викладачів вузу в організації і проведенні музично-масових та інших виховних заходів; формування у студентів імпліцитних уявлень про психолого-педагогічні феномени; втілення в навчально-виховний процес системи міжпредметних зв'язків; пред'явлення студентам комплексів творчих завдань теоретичного і практичного характеру; навчання студентів мистецтва психолого-педагогічного аналізу навчально-виховних ситуацій і розв'язання педагогічних завдань; використання в навчанні і вихованні студентів традицій народної педагогіки; залучення студентів відділення в постійно діючі педагогічні загони і оперативні групи професійної допомоги дітям і юнацтву, педагогічне керівництво їх індивідуальною музично-виховною діяльністю.

Узагальнення результатів дослідження свідчить, що залежно від конкретних ситуацій освітньо-аудиторної, позанавчальної професійної діяльності, а також при проведенні дозвілля, вузівський наставник може обгрунтовано вибирати і оперативно застосовувати вказані прийоми роботи окремо або в найбільш раціональних поєднаннях.

На основі одержаних даних нами встановлено, що ефективність керівництва системою в процесі використання нею музично-естетичних засобів для професійного вдосконалення майбутніх вчителів підвищується залежно від науково обгрунтованої системи організаційно-методичних заходів, тобто від створення належних психолого-педагогічних умов життєдіяльності майбутніх наставників підростаючих поколінь. В авторському визначенні ці умови трактуються як організовані вихователями зовнішні для вихованців обставини їх

життєдіяльності або стимулюючий педагогічною системою їх внутрішній стан, що спрямовують юнаків і дівчат до постійного самовдосконалення відповідно до загальнолюдських ідеалів громадянина і педагога - високого професіонала.

За підсумками експериментальної перевірки оптимальним ми вважаємо комплекс, який передбачає: формування взаємовідносин у цілісному педагогічному процесі, що духовно збагачує навчання і життєдіяльність викладацько-студентського колективу у факультетському і загальноінститутському масштабах; забезпечення можливостей для широкої теоретико-методологічної і світоглядної самопідготовки кожного студента до виконання високорезультативного громадського і професійного обов'язку вчителя; стимулювання у майбутніх учителів потреби в духовно-моральному, соціально-економічному, фізичному, естетичному і екологічному самовдосконаленні, науково обґрунтоване забезпечення процесу професійного зростання і самоутвердження вихованців факультету; поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів початкових класів і музики з цілеспрямованою і інтенсивною суспільно-педагогічною і навчальною практикою; реалізація особистісно-діяльнісного принципу в розвитку педагогічного професіоналізму у студентів; орієнтація вузівської молоді на ініціативно-творче, пошуково-дослідницьке ставлення до розвитку загально-особистісної і професійної культури. Характеристика створення і реалізація названих вище умов можуть бути багатоаспектними, що і намагався висловити автор на сторінках дисертації.

Ефективність запропонованої нами системи в цілому, авторської методики загальноособистісного розвитку майбутніх шкільних учителів музично-естетичними засобами організаційно-методичного забезпечення досліджуваного процесу неможливо довести без застосування

комплексу взаємодоповнюючих методичних вимірювань відповідних особистісних якостей студентів.

У ході експериментальної перевірки ефективності розробленої системи музично-естетичних засобів, спрямованих на формування професійних умінь учителів початкових класів і музики, враховувалась специфіка освітньо-виховної діяльності на факультеті.

У програмі формуючого експерименту було задіяно III студентів педагогічного факультету. "Заміри" сформованості загальноособистісної і професійної культури проводилися за підсумками семестрів.

При дослідженні застосовувалася модернізована аналітико-синтетична оціночна методика академіка Л.Ф.Спіріна. Актуальні рівні професійної зрілості студентів визначалися за офіційними екзаменаційними оцінками, а номінальні значення стану загальноособистісного самовдосконалення майбутніх педагогів - шляхом обчислення середнього арифметичного, що виводилося з декількох поаспектних оцінок.

Реальна картина стану сформованості загальноособистісної і професійної культури наших вихованців постає після класифікації всього виховного контингенту за рівнями відповідної досконалості, де охарактеризовані вищими показниками прояву обох іпостасій цього соціально-психологічного феномена в особистості майбутнього вчителя початкових класів і музики відносяться до четвертої найвищої категорії, а володарі елементарних номінальних значень за тими ж утвореннями в особистості - до нижчої, першої категорії.

Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А

духу студентів в експериментальних і контрольних групах за рівнями загальноособистісного і професійного розвитку /В чисельнику вказується кількість представників даної категорії на початковому етапі експерименту, а в знаменнику – на кінцевому/

Г р у п и	Загальна кількість	Категорія загальноособистісного і професійного розвитку			
		4	3	2	1
Експериментальні	43	0/8	8/15	21/16	14/4
Контрольні	68	4/12	28/21	22/30	14/5

Зведена таблиця /табл. I/ характеризує загальну картину духу студентів експериментальних і контрольних груп за рівнями загальноособистісного і професійного розвитку.

В чисельнику наводяться дані початкового етапу експерименту, в знаменнику – кінцевого.

Одержані дослідницькі дані свідчать про те, що в експериментальних групах під обґрунтованим впливом музично-естетичних засобів здійснюється ріст особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів початкових класів і музики. Якщо на початковому етапі експерименту представників за показниками найвищого рівня не було зовсім, то на завершальному – їх було 8. Зазначимо, що ця кількість поповнилась за рахунок числа з 3-ої категорії. Переконливим свідченням ефективності запровадженої експериментальної системи

є й те, що на двох вищих ступенях розвитку загальноособистісної й професійної культури експериментальних груп за підсумками запланованої роботи виявилось /див.З-я категорія/ на кінцевому етапі - 15, на початковому - 8, /в контрольних групах 3-ої категорії на початковому - 28, на кінцевому - 21/. Кількість представників першої, нижчої категорії за рівнями загальноособистісного і професійного розвитку в експериментальних зменшилось на 10, а в контрольних - на 9. Майже рівнозначне співвідношення в результатах обстеження охарактеризованих, які відносяться до 2-ої категорії.

Таким чином, формуючий експеримент підтвердив ефективність визначеної системи педагогічних умов та розробленої системи музично-естетичних засобів, спрямованих на загальноособистісний розвиток і формування професійних умінь майбутнього вчителя початкових класів і музики. В експерименті це виявилось педагогічним підкріпленням і дозволило підвищити загальноособистісний розвиток майбутнього вчителя в процесі двопрофільної підготовки.

Результати дослідницької роботи дають змогу переконатися в педагогічній доцільності запропонованої дослідно-експериментальної програми по використанню музично-естетичних засобів для всебічного удосконалення підготовки студентів факультету до педагогічної діяльності.

Висунута нами гіпотеза підтвердилась в цілому. Основні дослідницькі завдання розв'язані, а поставлена мета досягнута. У висновках узагальнено результати експериментальної роботи і визначено напрями подальшого розвитку даної проблеми.

Здійснене нами дослідження спрямоване на реалізацію Державної національної програми "Освіта /"Україна XXI століття"/, якою передбачено створення системи педагогічної освіти, що задовольняла

б потреби суспільства у педагогах різних спеціальностей і кваліфікаційних рівнів, здатних виконувати основну соціальну функцію — формування цілісної, всебічно розвинутої особистості, відданої інтересам Української держави.

На основі узагальнення проміжних і кінцевих результатів дослідження нами виявлено психолого-педагогічні умови загальноособистісного розвитку студентів педагогічних інститутів музично-естетичними засобами, зокрема: організація духовного збагачення стилю навчання і життєдіяльності учасників педагогічного процесу в загальноінститутському і факультетському масштабах; використання можливостей для широкої теоретико-методологічної самопідготовки кожного студента до високорезультативного виконання громадянського і професійного обов'язку педагога; стимулювання у майбутніх вчителів потреби в духовно-моральному, соціально-економічному, фізичному, естетичному, правовому і екологічному самовдосконаленні; науково-методичне забезпечення процесу професійного зростання і самоутвердження студентів факультету; поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів початкових класів і музики з цілеспрямованою суспільно-педагогічною і навчальною практикою; реалізація особистісно-діяльнісного принципу в розвитку педагогічного професіоналізму в студентів; орієнтація студентської молоді на ініціативно-творче, пошуково-дослідницьке ставлення до розвитку суспільної загальноособистісної і професійної культури.

Створення продуктивної системи загальноособистісного розвитку майбутніх учителів початкових класів і музики музично-естетичними засобами сприяє встановленню спектру ознак, що характеризують високорезультативний взаємозв'язок професійної підготовки і загального розвитку студентів.

Дослідженням встановлено, що запрограмована на високі результати система загальноособистісного розвитку вчителя початкових класів і музики музично-естетичними засобами виконує відповідне соціальне замовлення на основі реалізації принципів системності підготовки педагогічних кадрів, наступності навчально-виховної роботи в колективі, диференціації й індивідуалізації освіти і виховання висококваліфікованих спеціалістів для школи. Її зміст доцільно розгортати в трьох площинах: академічні навчальні заняття, позааудиторна робота і багатоаспектна професійно-естетична діяльність майбутніх учителів серед школярів і населення. Ефективність такої розвиваючої діяльності посилюється інтелектуально-світоглядновою і теоретико-методологічною самоосвітою студентів при консультативній участі вузівських наставників і впровадженню в життя майбутніх шкільних учителів посилюючого студентського самоврядування.

На основі сформульованих основних висновків дослідження розроблені методичні рекомендації для викладачів та студентів з проблеми загальноособистісного розвитку майбутнього вчителя початкових класів музично-естетичними засобами; виявлено сукупність методичних прийомів підвищення ефективності загальноособистісного розвитку майбутніх учителів початкових класів і музики, що забезпечуються музично-естетичними засобами.

Разом з тим дисертаційний виклад результатів дослідження не претендує на повну завершеність наукового пошуку щодо загальноособистісного і професійного вдосконалення студентів спеціальності № 2121 музично-естетичними засобами. Свого вирішення чекають проблеми диференційованого підходу до представників різних категорій студентів у ході їх загальноособистісного розвитку і професійного загартування, об'єднання в цій роботі зусиль всіх викладачів факультету до перетворення кафедральної системи у факультет-

ську, планомирного втілення в даний процес продуктивних форм індивідуально-творчого освоєння професії і загальнолюдської культури.

Основні положення дисертації відображені в таких публікаціях:

1. Общеличностное развитие будущих учителей под влиянием музыкально-эстетических средств // Человек, бытие, культура / Материалы Всесоюз.теор.семинара " Мировоззрение и научное познание", ч.3. - Переяслав-Хмельницький: КПИ, 1991. - С.102.

2. Использование музыкальных средств в формировании нравственно-ценных отношений студентов к природе // Экология: проблемы образования и воспитания / Материалы региональной науч.-практ. конф., ч.4. Переяслав-Хмельницький: КПИ, 1990. - С.73-74.

3. Стимулирующая роль народного творчества в общеличностной и профессиональной подготовке учителей // Народная педагогика и современные проблемы воспитания / Материалы Всесоюз.науч.-практ. конф., ч.3. Чебоксары: ЧПИ, 1991. - С.50.

4. Втілення ідей Я.А.Коменського загальноособистісного розвитку вчителя в практику професійно-педагогічної підготовки студентів /в співавторстві/ // Педагогічна спадщина Я.А.Коменського і перспективи розвитку народної освіти / Тези доп. і повідом.міжвуз.наук.-практ.конф., 16-18 квітня 1992, ч.2. - Переяслав-Хмельницький: КПИ, 1992: - С.96-97.

5. Профессиональная подготовка и общее развитие молодого специалиста в свете системного анализа воспитания /в соавторстве/ // Системный подход: проблемы совершенствования воспитания в современных условиях / Материалы Российской науч.-практ.конф., 12-15 мая 1992, ч.1. - Чебоксары - М., 1992. - С.192-194.

6. Музыкально-эстетический материал как фактор общеличностного развития будущих учителей. - Там же, ч.2. - С.152-153.

7. Созидательные тенденции в современной практике подготовки учительства /в соавторстве/ // Виховання учнівської молоді в душі миру і взаєморозуміння / Матеріали мікререгіональної наук.-практ. конф. "Виховання учнівської молоді на ідеях миру в навчально-виховному процесі школи та ВУЗу", 15-17 грудня 1992.р- Рівне: РДП, 1992. - С.136-138.

8. Гуманизм как характеристический показатель программы профессиональной подготовки учителей музыки. - Там же. - С.176.

9. Реализация нравственного потенциала вузовского курса музыкально-эстетических дисциплин // Проблемы формирования нравственно устойчивой личности учащихся в современных условиях / Материалы Международной науч.-практ.конф., 21-22 апреля 1993, ч.3. - Чебоксары: ЧПИ, 1993. - С.120-121.

10. Удосконалення вокально-хорового виховання учнів молодшого шкільного віку /в співавторстві/ / Метод.рекомендації для викл. та студ.педвузів. - Переяслав-Хмельницький: КДПІ, 1993. - 17 с.

11. Социально-экономические детерминанты перехода отечественной высшей школы на многоуровневое образование /в соавторстве/ // Опыт обучения как предпосылка перехода к многоуровневой системе образования / Тезисы докл.шестой межвуз.науч.-метод.конф. - Тверь: ТТУ, 1993. - С.6-8.

12. Загальноособистісний розвиток майбутнього вчителя в процесі підготовки до позакласної музично-виховної роботи /в співавторстві/ / Метод.рекомендації для викл. та студ.педвузів. - Переяслав-Хмельницький: КДПІ, 1993. - 19 с.

13. Поетична опадщина Шевченка в музиці українських та російських композиторів // Т.Г.Шевченко і Переяславщина / Матеріали міжвуз.наук.-практ.конф. - Переяслав-Хмельницький: КДП, 1990. - С.234-236.

14. К вопросу о патристическом и интернациональном воспитании молодежи /в соавторстве/ // Актуальные проблемы интернационального и патристического воспитания / Материалы междувуз.науч.-практ. конф., ч.2. - Глухов: ПИ, 1991. - С.157-159.

15. Актуальные проблемы вузовской подготовки кадров для учебно-воспитательных комплексов /в соавторстве/ // Учебно-воспитательный комплекс: опыт, проблемы, перспективы / Материалы Всероссий.науч.-практ. конф. - Чебоксары: ЧувРИКРНО, 1993.-С.98-99.

Ляшко Н.П. Общеличностное развитие будущих учителей начальных классов музыкально-эстетическими средствами. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – теория и история педагогики.

Институт педагогики и психологии профессионального образования АПН Украины, Киев, 1994.

Работа посвящена исследованию проблемы поиска рациональных методических приемов и психолого-педагогических условий, обеспечивающих общеличностное развитие будущих учителей начальных классов и музыки специфическими музыкально-эстетическими средствами.

Научная новизна и теоретическая ценность состоят в том, что автором разработана, экспериментально проверенная, раскрыта и охарактеризована система общей и профессиональной подготовки учителей начальных классов и музыки.

Liashko N.P. General Personal Development of Primary School Teachers by Musical and Aesthetic Means. – The thesis for the Candidate Degree on speciality 13.00.01. – Theory and History of Pedagogics.

The Institute of Pedagogics and Psychology of Professional Education of the APS of Ukraine. Kiev, 1994.

The work is devoted to the problem of researching of rational methodical devices and favourable psychological and pedagogical conditions ensuring general personal development of future teachers of primary school and music by specific musical and aesthetic means.

Scientific novelty and theoretical value consists in the fact that the author has composed, experimentally verified, revealed and characterized the system of general and professional training of teachers of Primary School and Music.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Загальноособистісний розвиток, музично-естетичні засоби, майбутній учитель початкових класів і музики.

Ляшко Н.П.

10.10.10

457764

Ab 31 689

AB 31.689

[The following text is extremely faint and largely illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the page. It appears to be a multi-paragraph document.]